

Araştırma Makalesi (Research Article)

DOĞU KARADENİZ TATUTA ÇİFTLİKLERİNDE EKOLOJİK YAŞAM PRATİKLERİNİN ANLAMI: EKODANITAP ÜZERİNDEN KAVRAMSAL BİR ANALİZ (THE MEANING OF ECOLOGICAL LIVING PRACTICES IN TATUTA FARMS IN THE EASTERN BLACK SEA REGION: A CONCEPTUAL ANALYSIS THROUGH THE CASE OF EKODANITAP) **

Burcu Ayşenur SAKLI¹ (orcid.org/ 0000-0002-0679-3692)

Esin AYSEN^{2*} (orcid.org/ 0009-0002-3284-4155)

¹ Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Ardeşen Turizm Fakültesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları, Rize, Türkiye

² Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Ardeşen Meslek Yüksekokulu, Seyahat Turizm ve Eğlence Hizmetleri, Rize, Türkiye

Özet

Kırsal turizm uygulamalarının bir örneğini oluşturan ve Türkiye’de Buğday Derneği’nin girişimi ile ortaya çıkan ve birçok ekolojik çiftliğin projeye ev sahibi olarak dahil olduğu TaTuTa (Ekolojik Çiftliklerde Tarım Turizmi ve Gönüllü Bilgi, Tecrübe Takası) projesi, gönüllü, bilgi ve tecrübenin takası esasına dayanmaktadır. Bu araştırmanın temel amacı Doğu Karadeniz bölgesinde yer alan Ekodanıtıp Çiftliği Örneği üzerinden ekolojik yaşam pratikleri ve TaTuTa turizm deneyimlerinin derinlemesine incelenmesidir. Bu kapsamda bölgede faaliyet gösteren TaTuTa çiftlikleri arasından faaliyetlerinde sadece tarım değil aynı zamanda turizm ile ilgili etkinlikleri de barındıran çiftliklere odaklanılmıştır. Bu doğrultuda yalnızca Rize’de bulunan Ekodanıtıp Çiftliği’nin araştırma amacına uygun olduğu belirlenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış, veri toplanması görüşme tekniği ile yapılmıştır. Ekodanıtıp Çiftliğinde çiftlik sahipleri ile yapılan görüşmede gönüllü/ziyaretçi profilleri, yürütülen faaliyetler, motivasyonlar, projenin avantaj ve dezavantajları, bilgi ve iletişim ağları, öncül girişimler, misafir iletişimi, atık yönetimi ve sürdürülebilir uygulamalar, yerel ürünler ve yerel mutfak, paydaş iş birlikleri ve bölgesel turizm algısına yönelik sorular sorulmuştur. Araştırma sonucunda Ekodanıtıp’a TaTuTa projesi kapsamında tek bir ziyaretçi profilinden bahsetmenin mümkün olmadığı, gelen gönüllülerin yerli ve yabancı misafir olma durumlarına göre yaşanan deneyimlerin farklılaştığı, meslek grupları ve milliyetlere göre de değişen motivasyonlarla hareket ettikleri belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Agro turizm, Eko Çiftlikler, Turizm Deneyimi, Tatuta, Ekodanıtıp

Abstract

TaTuTa (Agri-Tourism and Volunteer Knowledge/Experience Exchange in Ecological Farms), which emerged in Türkiye as an initiative of the Buğday Association and brings together many ecological farms as hosts, is based on the barter-like exchange of volunteering, knowledge, and experience. The main aim of this study is to examine ecological living practices and TaTuTa tourism experiences in depth through the case of Ekodanıtıp Farm located in the Eastern Black Sea region. Accordingly, among TaTuTa farms operating in the region, the study focused on those that offer not only agricultural production but also tourism-related activities; in this respect, Ekodanıtıp Farm in Rize was identified as the only case suitable for the research purpose. A qualitative research design was employed, and data were collected through interviews. In interviews conducted with the farm owners at Ekodanıtıp, questions addressed volunteer/visitor profiles, activities carried out, motivations, the project’s advantages and disadvantages, information and communication networks, pioneering initiatives, guest communication, waste management and sustainable practices, local products and local cuisine, stakeholder collaborations, and perceptions of regional tourism. The findings indicate that it is not possible to describe a single visitor profile within the TaTuTa framework at Ekodanıtıp; experiences differ depending on whether volunteers are domestic or international guests, and their motivations also vary by occupational group and nationality

Keywords: Agro Tourism, Eco Farms, Tourism Experience, Tatuta, Ekodanıtıp

Giriş

Kırsal turizm faaliyetleri kapsamında yürütülen TaTuTa Projeleri gönüllü, bilgi ve tecrübenin takası esasına dayanmaktadır. Alternatif turizm faaliyetlerine farklı bir bakış açısı getiren bu proje ile sisteme dahil olan

**Çalışma 17-20 Ekim 2024 tarihleri arasında Kuşadası’nda gerçekleşen 8. Uluslararası Gastronomi Turizmi Araştırmaları Kongresi’nde özet bildiri olarak sunulmuştur.

*Sorumlu yazar: esin.aysen@erdogan.edu.tr

DOI: 10.33083/joghat.2025.587

girişimci ve eko çiftlik işletmecileri bu yolla ziyaretçilerine yeni kültürleri tanıma, doğa ile bütünleşme ve deneyim odaklı turizm faaliyetinde bulunma fırsatı sağlamaktadır.

Uluslararası bir çiftlik ağı olan WWOOF/ Dünya Çapında Organik Çiftliklerde Fırsatlar Hareketinin Türkiye temsilciliğini yürütmek üzere kurulan TaTuTa Sistemi hem tarım hem de turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliğine katkı vermesi açısından dikkat çekicidir. Türkiye'nin tüm bölgelerinde örneklerine rastlanabilen TaTuTa kapsamındaki çiftlikler, özellikle Ege ve Karadeniz Bölgesi'nde yoğunlaşmaktadır. İşleyiş ve faaliyetler bakımından her bir çiftliğin sahip olduğu özellikleri bulundukları coğrafi bölgelerin dinamikleri şekillendirmektedir.

Literatürde TaTuTa çiftlikleri üzerine yapılan çalışmaların büyük bölümü genel işleyiş, sürdürülebilirlik, gönüllü/sorumlu turizm veya kırsal kalkınmaya katkı gibi geniş temalar üzerinden yürütülmüştür. Buna karşın, TaTuTa deneyiminin kırsal boyutta sosyal ve kültürel dönüşümlere nasıl ilham verdiği örneğin eko-girişimcilik uygulamalarını nasıl şekillendirdiği ve konunun topluluk temelli turizmle nasıl birleştiği yeterince analiz edilmemiştir (Selvi ve Demirel, 2012; Civelek, Dalgın ve Çeken, 2014; Demir ve Sarıbaş, 2015). Bu çalışma alan yazındaki tam da bu kavramsal boşluğa odaklanarak, TaTuTa modelinin Doğu Karadeniz kırsalındaki kültürel, sosyal ve turizm deneyimleri yönünden etkilerini yerel ölçekte tartışmayı amaçlamaktadır. Araştırma kapsamında Doğu Karadeniz Bölgesi'nde TaTuTa sistemine dahil olmuş eko çiftliklerin proje ile ilgili deneyimledikleri konular ele alınmaktadır. Bölgede faaliyet gösteren TaTuTa çiftlikleri arasından faaliyetlerinde sadece tarımsal değil aynı zamanda turizm ile ilgili etkinlikleri de barındıran çiftliklere yer verilmiştir. Bu doğrultuda yalnızca Rize'de bulunan Ekodanıtıp Çiftliği'nin araştırma amacına uygun olduğu belirlenmiştir.

Kavramsal Çerçeve

Tarımsal faaliyetlerle bütünleşmiş bir turizm türü olarak agro turizm kapsamında, tarım arazileri ve çiftlikler temel faaliyet alanı olarak kullanılmakta, turistlerin yerel üretim ve tarım faaliyetlerine aktif olarak katılımı sağlanmaktadır. Bu kapsamda ürün hasadı, hayvan bakımı, geleneksel üretim tekniklerini deneyimleme gibi uygulamalar ön plandadır (Sasu ve Epuran, 2016; Darău, Oprean ve Muresan, 2010). Konaklama boyutuyla ele alındığında ise hali hazırda üretim faaliyetlerinin devam ettiği çiftlik içerisinde yer alan köylü evleri ya da çiftlik evleri değerlendirilmektedir. Süreç tüm aşamaları ile agroturizm; kişisel deneyimlere dayalı (Daugstad ve Kirchengast, 2013), kırsal kalkınmaya katkı sağlayan, sürdürülebilir tarım ve turizmi bütünleştiren bir yaklaşımı temsil etmektedir (Zoto, Qirici ve Polena, 2013).

Agro turizm uygulamalarının bir örneğini oluşturan ve Türkiye'de Buğday Derneği'nin girişimi sonucu ortaya çıkan TaTuTa projesi gönüllü turistlerin tarımsal üretim süreçlerine entegre edilerek çiftliklerde tarımsal faaliyetleri öğrenmeleri ve özgün bir deneyim yaşamaları esasına dayanmaktadır. Bu yolla kırsal kalkınma ve yerel halka ekonomik fayda sağlama gibi dolaylı hedefleri de içinde barındırır. İlk olarak ekolojik tarım turizmi odaklı çalışmalarda kavramsal boyutta ele alınan TaTuTa projesi, ilerleyen yıllarda birçok ekolojik çiftliğin projeye ev sahibi olarak dahil olması sonucunda Türkiye'den uygulama örnekleri özelinde ele alınmaya başlanmıştır. Güncel tarihli çalışmalar ise Türkiye ile diğer ülkelerin eko turizm farkındalıkları ve eko çiftliklerin kıyaslanması yönünde ilerlemektedir.

Eko çiftlikler ve TaTuTa projesi uygulamalarına yönelik çalışmalara daha yakından bakıldığında öne çıkan araştırma alanlarının turizm ürününün çeşitlendirmesi (Tetik ve Girgin (2010); TaTuTa projesine ilişkin deneyimler (Selvi ve Demirel, 2012); sürdürülebilirlik (Civelek vd., 2014; Ammirato, Felicetti, Raso, Pansera ve Violi, 2020), gönüllü turizm (Demir ve Sarıbaş, 2015); kırsal kalkınmaya alternatif bir yaklaşım (Doğanlı ve Özdemir, 2016; Karadağ, Cengiz ve Demiroğlu, 2017; Şahbudak ve Şimşek, 2017), agro turizm uygulamaları (Kaymaz ve Birinci, 2018; Popescu, Iancu, Popescu, Adamov ve Ciolac, 2023), TaTuTa çiftlikleri çevrimiçi yorumlarının (Özdemir, Akyürek ve Kutukız, 2019) değerlendirilmesi, TaTuTa çiftliklerin gastronomik açıdan incelenmesi (Erkmen ve Akhmetov, 2019), sosyal girişimcilik (Sarıbaş ve Kömürcü, 2020) yönünde olduğu görülmektedir.

Selvi ve Demirel (2012), "Ekolojik Tatil Çiftliklerinin TaTuTa Projesi Deneyimine İlişkin Örnek Olay İncelemesi" adlı çalışmalarında TaTuTa Projesinin anlamı, amacı, önemi ve işleyişi aracılığıyla amacına ne oranda ulaşıldığı sorgulanmıştır. Akmadova ve Akova (2016), organik ekoturizm çiftliklerini ele aldıkları çalışmalarında, TaTuTa projesi kapsamında Türkiye'den farklı organik ekoturizm çiftlikleri araştırılmış ve turizm işletmeciliği boyutuyla ele alınan bu çiftliklerin pazarlama stratejileri, müşteri profilleri, sunulan ürün özellikleri, yönetim ve organizasyon biçimleri, pazarlama stratejileri, insan kaynakları yönetimi gibi uygulamaları araştırılmıştır. Kaymaz ve Birinci (2018), ekolojik çiftlik arazilerini gözlemlemiş ve çiftlik

sahipleriyle görüşmeler yaparak TaTuTa projesi deneyimlerinin kırsal alanlara sosya ekonomik boyutta etkisini belirlemeye çalışmıştır. TaTuTa çiftliklerine sosyal girişimcilik bakış açısıyla yaklaşan Çiftçi ve Zincir (2019), turizm alanında faaliyet gösteren bir sosyal girişim örneği üzerinden TaTuTa projesi girişimcilerinin iş ve yaşam tatmin düzeylerini araştırmıştır.

Yöntem

Araştırmanın amacı

Bu araştırmanın temel amacı Doğu Karadeniz bölgesinde yer alan Ekodanıtıp Çiftliği Örneği üzerinden ekolojik yaşam pratikleri ve TaTuTa turizm deneyimlerinin derinlemesine incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda gönüllü/ziyaretçi profilleri, yürütülen faaliyetler, motivasyonlar, projenin avantaj ve dezavantajları, bilgi ve iletişim ağları, öncül girişimler, misafir iletişimi, atık yönetimi ve sürdürülebilir uygulamalar, yerel ürünler ve yerel mutfak, paydaş iş birlikleri ve bölgesel turizm algısının belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırma Yöntemi

Araştırmada nitel araştırma yöntemleri arasında yer alan olan örnek olay (vaka) çalışması tercih edilmiştir. Nitel araştırma yöntemi içinde yer alan doküman incelemesi, gözlem ve görüşme teknikleri veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Örnek olay çalışmasının temel amacı; olgu, olay, birey, topluluk, kurum, işletme vb. üzerine detaylı bir inceleme yapmaktır (Deveci ve Deveci, 2018). Bu yöntemde detaylı görüşmeler yapılarak bir işletme, grup ya da kişiler hakkında “ne” “niçin” ve “nasıl” sorularına cevap aranır. Örnek olay çalışmalarını Köklü (1994) dört aşamada gerçekleştirdiğini ifade etmiştir. Bunlar; örnek olayı seçme, alan çalışması, kayıtların düzenlenmesi ve raporlaştırma süreçleridir.

Örnek Olayın Seçimi

Örnek olaylar çalışmanın konusuna ilişkili olduğuna karar verilen en önemli değişkenler baz alınarak seçilmelidir (Köklü, 1994). Araştırmada örnek olay olarak Doğu Karadeniz Bölgesi Rize ilinde yer alan ve bir Tatuta çiftliği olan Ekodanıtıp işletmesi seçilmiştir. Çalışma grubu olarak belirlenen Doğu Karadeniz Bölgesi Tatuta çiftlikleri Buğday Derneği Resmî Web sitesinden (<https://www.bugday.org/blog/latest-event/>) “çiftliğini bul” uygulamasından alınan bilgiye göre Doğu Karadeniz Bölgesinde 2’si Artvin, 2’si Giresun, 1’i Ordu, 1’i Rize, 1’i Trabzon’da olmak üzere 8 adet TaTuTa çiftliği aktif olarak yer almaktadır. Bu çiftlikler incelendiğinde tek turizm faaliyeti içerisinde bulunan Rize ilinde yer alan Ekodanıtıp çiftliği olup diğer çiftlikler genelde tarım ağırlıklı olduğu gözlenmiştir. Araştırma konusuna uygunluğu açısından örnek olay incelemesi sadece Rize’nin Çamlıhemşin ilçesinde bulunan Ekodanıtıp çiftliğinde yapılmıştır. Araştırma dış geçerliliği için önemli olan örneklem seçimi, araştırmanın aktarılabilirliğini etkilemektedir. Araştırmada seçilen amaçlı örneklem, araştırmayla doğrudan ilgili olan birey veya grupların seçilmesi, böylelikle zengin, doğru veri setine ulaşılabileceğini içeren bir tekniktir. Amaçlı örneklem nitel araştırmaların geçerliliği sağlamak için avantaj oluşturmaktadır. Belirli bir deneyimi yaşayan kimselerin deneyimlerine ilişkin bir konuda o kişilere ulaşmada amaçlı örneklem yöntemi tercih edilmesi araştırmanın geçerliliği ile doğrudan ilişkilidir (Arslan, 2022). Araştırmanın dış geçerliliği için önemli olan örneklem seçimi belli kriterlerle gerçekleştirilmiştir.

Alan Çalışması

Seçilen örnek olay üzerine bilgilerin toplanması, gözlem ve görüşmelerin gerçekleştirilmesi alan çalışmasını oluşturur (Köklü, 1994). Araştırma işletme ile ilgili bilgilerin toplanması, gözlem yapılması ve görüşme gerçekleşmesi şeklinde yürütülmüştür. Ekodanıtıp çiftliğine gözlem yapmak için farklı zamanlarda ziyaretler gerçekleştirilmiş, iki araştırmacının da gözlem yapmak için 30.07.2024 tarihinde çiftliği ziyaret etmesi gözlem notları tutması ile gerçekleşmiştir. Gözlem, görüşme gibi diğer yöntemlerle üçgenlenerek; konu, problem, uygulama ve insanları daha derinden anlayabilmek için doğal ortamlarında bilgi elde edilmesini sağlamaktadır (Işık ve Semerci, 2019). Ekodanıtıp çiftliği sahipleri ile yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak derinlemesine görüşme tekniği ile bilgiler alınmıştır. Araştırma amacına uygun olarak mevcut literatür göz önüne alınmış ve araştırmacılar tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşmeler işletme sahibi olan iki kişi ile 03.01.2025-08.01.2025 tarihlerinde yüz yüze olarak yaklaşık 120-130 dk’lık sürelerle gerçekleştirilmiş ve açık uçlu soru şeklinde sorulmuştur.

Bu araştırmada veri toplama aşamasına geçilmeden önce gerekli etik kurul izni, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu’nun 25/12/2024 tarihli ve 2024/496 sayılı kararı ile alınmıştır.

Araştırma Soruları

1. Tatuta projesine dahil olurken öncelikli amacınız nedir? Temel motivasyonlarınız neler oldu?
2. Tatuta projesinin sizlere kazandırdığı kazanımlar nelerdir? Projeden beklentileriniz nelerdir?
3. Tatuta projesine dahil olmak dezavantaj getirdi mi? Varsa nelerdir?
4. Çiftliğinize gelen ziyaretçilerin profili nasıldır? (Gönüllü ve ziyaretçi açısından)
5. Çiftliğinize gelen ziyaretçilerin temel motivasyonları nelerdir? Ortalama kalış süreleri nasıldır?
6. Misafirleriniz ve gönüllülerin sizi bulmak için sıklıkla kullandıkları ağlar nelerdir? Siz onlarla hangi ağlar üzerinden iletişim kuruyorsunuz?
7. Çiftliğinizde ziyaretçilere ne tür aktiviteler sunulmaktadır? (tarım ve turizm açısından) Daha çok ne tür talepler gelmektedir?
8. Bölge açısından değerlendirdiğinizde öncü olduğunuz girişimler var mıdır? (turizm, gastronomi, tarım vb.) varsa nelerdir?
9. Çalışanlarınızla, gönüllülerle ve misafirlerle iletişiminizi ve bağınızı nasıl tanımlarsınız?
10. Çiftliğinizde sürdürülebilirlik açısından uygulamalarınız var mı? varsa nelerdir?
11. Çiftliğinizde ne tür ürünler yetiştiriyorsunuz? Bu ürünleri nasıl değerlendiriyorsunuz?
12. Mutfağınızda yerel mutfağa yer veriyor musunuz? Menüünüzü nasıl şekillendiriyorsunuz?
13. Çiftlik atık sisteminizi nasıl yönetiyorsunuz?
14. Ekoçiftlik bakış açısıyla paydaşlarınızı nasıl tanımlarsınız? Paydaşlarla iş birliği ve projeleriniz mevcut mu?
15. Bölge turizmine bakış açınız nelerdir?

Kayıtların Düzenlenmesi ve Raporlaştırma

Görüşme verileri doğrudan deşifre edilmiştir. Deşifre edilen metinler konularına göre tasnif edilmiş ve tekrar eden bilgiler çıkarılmıştır. Doğrudan alıntı yapılacak ifadeler seçilmiş ve elde edilen bilgiler mevcut literatür göz önünde bulundurularak kategorik hale getirilmiştir. Katılımcı ifadeleri ile doğrudan gözlem bulgularının örtüştürülmesi araştırmanın iç geçerliliğini artırıcı bir unsur olarak ele alınmış ve veriler yorumlanmıştır. Görüşme verilerinin analizi yapılırken tümevarımcı içerik analizi yaklaşımı benimsenmiştir. Katılımcılardan elde edilen veriler, araştırma sorularından hareketle sistematik olarak çözümlenmiştir. Her bir soru, araştırma amacına doğrudan hizmet eden belirli bir boyutu temsil ettiği için, analiz sürecinde bu soruların her biri tematik çatı olarak ele alınmıştır. Dolayısıyla temalar, araştırmacı önyargısından ziyade verinin kendi iç yapısından ve soruların analitik yöneliminden türetilmiştir. Bu yaklaşım, nitel veri analizinde geçerli olan “veriyle tematik yapının birlikte inşa edilmesi” (Braun ve Clarke, 2006) ilkesine uygundur. Cevaplar belli kodlamalarla sistematik hale getirilmiş ve kavramsal temelli bir yaklaşım benimsenmiştir. Gözlem verileri, sahada kayıt altına alınmış ve betimsel analiz çerçevesinde çözümlenmiştir. Gözlemsel notlar, tarih ve yer bilgileri ile birlikte sistematik olarak organize edilmiş, görüşme verileri ile karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, katılımcı ifadelerinden doğrudan alıntılar ile desteklenerek, verilerin bağlam içinde temsiliyetinin güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca Arslan (2022) nitel çalışmalarda geçerlilik ve güvenilirliği incelediği çalışmasında belirli bir araştırmada, araştırmacının öznel yorumlamalarının doğru ve geçerli olduğunu nasıl bildiğine yönelik sorunun cevabını bulguların doğru ve makul olması şeklinde (Arslan, 2022) tanımlayarak çalışmanın geçerliliğine vurgu yapmıştır. Diğer yandan çalışmanın iç geçerliliğini etkilen bir unsur olarak inandırıcılık kavramı, araştırma bulguları gerçeklikle ne düzeyde örtüşüyor, uyumlu mu sorularının cevaplarını aramaktadır. Araştırmada iç geçerliliğin sağlanması veri çeşitliliği sağlanarak gözlem ve görüşme teknikleri kullanılmıştır. Diğer yandan çalışma katılımcıların doğrudan ifadelerine yer vererek verilerin yorumlanmasından öznel çıkarımları en aza indirmiştir.

Bulgular

Gözleme İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında Ekodanıtıp çiftliğine gözlem için iki araştırmacı tarafından farklı zamanlarda ziyaretler gerçekleştirilmiş ve gözlem notları dikkate alınarak gözlem raporu oluşturulmuştur. Söz konusu işletmede saha gözlemi oluşturulan bu gözlem raporunda, incelenen çiftliğin dağlık kırsal alanda yer aldığı ve sürdürülebilir yaşam ilkelerini odağına aldığı görülmektedir. Çiftlik Kaçkar Dağları’nın yamacında, ormanlarla çevrili, Rize Çamlıhemşin ilçe sınırları içinde bulunan araç yolundan uzun bir patika yolla ulaşılan izole bir alanda yer almaktadır. Hemşinevleri stilinde doğal yapıları, topluluk yaşamına yönelik ortak alanları, üretim pratikleri ve alternatif teknolojik çözümleri ile ekolojik bir tesis görünümündedir.

Çiftlik mimarisi doğayla ve bölge kültürüyle uyumlu ve kendi kendine yeten işleyişi ile öne çıkmaktadır. Ekodanıtıp'a erişim araç yolu bitiminde bakır ve tek bir insanın geçebileceği ince bir patika aracılığı ile sağlanmaktadır. Bu patika yol doğal dokusunun korunması ve yol boyunca ağaçlara asılmış ahşaplar üzerinde şiiirlerin yer almasıyla dikkat çekmektedir. Kendine has karşılması ile çiftliğin kimliğiyle uyumlu doğa ve sanatın iç içe geçmesinin temsiliyeti sergilenmiş ve bu küçük nüanslarla ziyaretçiler daha işletmeye gelmeden onlarla güçlü bir bağ kurduğu söylenebilir.

Ekodanıtıp çiftliği içindeki yapılaşmada doğal malzeme kullanımına dikkat edildiği, ana yapıların büyük bölümünün bölge mimarisi ile de uyumlu olarak ahşap tercih edildiği, bazen de taş ve kil gibi unsurların tamamlayıcı malzeme olarak yer aldığı görülmüştür. Çiftlik içerinse ortak ala olarak kullanılan ana yaşam alanı dışında ziyaretçi konaklamaları için yapılmış birbirinden ayrı ahşap evler bulunmakta, buna ek olarak ağaç üzerine kurulu ağaç evler de yer almaktadır. Bölgenin eşsiz doğasını gözlemleme şansı veren vadiye doğru konumlanmış restoran yapısı ise içinde geleneksel bir kuzine sistemi bulundurmakta ve alanın dikkat çekici yapısını oluşturmaktadır. Bu restoran yapısının hemen yanında bir taş fırın inşa edilmiş ve bu fırının bir pişirme alanından çok mekânın hikayesi ve kimliği ile bir bütünlük kurduğu bir nevi köklerle bağlantı yolu olarak fırın yapısının yer aldığı görülmektedir. Diğer yandan çiftlik sahiplerinin küçük bir marangoz atölyesi de bulunmakta, el emeğine dayalı çeşitli üretimlerin yanı sıra kişisel girişimlerle kendi kendine yeten sistemler üzerine çeşitli yöntemlerin de denendiği görülmektedir. Kuzine sistemine bağlantılı bir şekilde tasarlanmış banyo ve sauna düzeni gerek enerji verimliliği gerekse doğaya uyumlanma ve yaratıcı çözümler noktasında örnek bir uygulama olarak gösterilebilir.

Ekodanıtıp'ın çiftlik üretimi boyutunda kendi kendine yeten bir sistem içinde sebze ve meyve yetiştiriciliği yaptığı gözlemlenmiştir. Yerel ürünlerin ve mevsimine göre bir döngünün tercih edildiği üretim yöntemlerinin bulunduğu bu yönüyle sürdürülebilir bir sistem benimsedikleri gözlenmektedir. Bunun yanı sıra kendine yetecek kadar tavuk yetiştiriciliği yapıldığı ve yumurta gibi hayvansal kaynakların elde edildiği de görülür. Tüm üretim süreçlerinde doğal yöntemler kullandıkları bu yönüyle de organik bir tarım yöntemini tercih ettikleri gözlemlenmiştir.

Gözlem yapılan çiftliğin kuruluşu ve işleyişi topluluk temelli bir yaşam modelini ele almakla birlikte çiftlik sahiplerinin yaşamlarını sürdürdükleri bir yaşam alanı işlevi görmektedir. Bu yönüyle işletmeye gelen ziyaretçilere hizmet etmenin ötesinde rehberlik eden, dayanışma odağında iş bölümü ve imece kültürünün benimsendiği, görev paylaşımı, gündelik üretim pratikleri, ortak sorumluluklar üzerinden topluluk birliği kurulduğu görülür.

Görüşmelere İlişkin Bulgular

Doğu Karadeniz bölgesinde yer alan eko çiftliklerin TaTuTa projesi deneyimlerinin belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada gönüllü/ziyaretçi profilleri, yürütülen faaliyetler, motivasyonlar, projenin avantaj ve dezavantajları, bilgi ve iletişim ağları, öncül girişimler, misafir iletişimi, atık yönetimi ve sürdürülebilir uygulamalar, yerel ürünler ve yerel mutfak, paydaş iş birlikleri ve bölgesel turizm algısına yönelik sorular sorulmuş ve bulgular aşağıdaki şekilde raporlanmıştır.

Ekodanıtıp Çiftlik Profili

Ekodanıtıp Çiftliğinin profilinin belirlenmesine yönelik sorular, çiftliğin nasıl kurulduğu, fikrin mimarı çiftlik sahiplerinin kişisel yaşamlarının etkisi olup olmadığına yönelik sorulardan oluşmaktadır.

- Mehmet Demirci 1920 yıllarında dedesinin Hemşinden Ordu iline fırıncı olarak gurbetçi olarak gitmesi ile göç hikayesini anlatmaktadır. Demirci'nin dedesi (Koropi Hüseyin), Ordu'da fırın açıp iyi kazançlar sağladıktan sonra tekrar Hemşin'e döner ve Hemşinde Kodanıtıp isimli bölgede bir arazi satın alır. Bu araziye önceleri mısır ve patates tarlası olarak kullanırken çay tarımının başlamasıyla arazinin bir bölümü çay bahçesi yapılır. M. Demirci, Karadeniz Teknik Üniversitesi İşletme Bölümünden mezun olduktan sonra İstanbul'a gider ve 7-8 yıl süren benzin istasyonu işletmeciliği yapar. İstanbul'da aynı zamanda akrabası olan Kader hanımla bir gönül ilişkisi başlar ve ata topraklarına dönüş kararı alırlar ve Hemşin'e dönerler. Hemşin'de geleneksel bir köy düğünü ile evlenirler.

Ekodanıtıp kurulmadan önce işletmeci çiftin yıllara göre önceki turizm deneyimleri sorulmuştur. 1992-2009 yılları arasında önceki deneyimlerine yönelik bilgiler aşağıda yer almaktadır.

- 1992 sonlarında içerisinde ahşap kaplı alabalık havuzu da barındıran “herkesin yeri” isimli açık hava meyhanesi kurarlar. Aynı yıl Çinçiva’da arabanın üzerinde bir bungalow yaparlar, burası mutfak olarak kullanılır ve 2 sene işletilir.
 - 1994 yılında Demirci çiftinin asıl hayali olan “paraya el değmeden yaşam ve takas sistemiyle bir faaliyet yürütme düşüncesi” ile birlikte Sincina Çiftlik Evini kurarlar. 6 yıl boyunca Sincina Çiftlik evinde hayvancılık faaliyetleri yapan çift, hayvanların “kesiliyor” oluşundan duydukları rahatsızlık ile et hayvancılığından sadece süt hayvancılığına yönelirler. Çiftliklerinde ürettikleri süt ürünlerini Çamlıhemşin pazarındaki başka ürünlerle takas ederler.
 - 1997’de Ayder’de Mehmet Bey’in babası tarafından yaptırılan Fora Pansiyon’u ve aynı yıl faaliyete geçirdikleri Türkü Turizmi işletirler. 2000’li yıllarda 6 yıl boyunca Fora Pansiyon’u işletirler.
 - Sincina’da çiftlik evini arazinin kullanımından kaynaklanan sorunlar nedeniyle bozarak 2002 yılında Koteçur yaylasına taşırlar ve Koteçur Dağ Evi’ni kurarlar. Koteçur Dağ Evinde, resim sergisi, müzik dinletisi ve edebiyat söyleşilerinin eşlik ettiği, dünyanın çeşitli bölgelerinden katılımcıların geldiği “Doğa, İnsan, Sanat Kampları”nı organize ederler.
 - 2006 yılında Ekodanıtap’ı dedelerinin aldığı Kodanıtap arazisi üzerinde kurarlar. Önceleri Demirci ailesinin evi olan bu yerleşke, çiftin misafirlerinin talebi üzerine bir işletme olur ve çevresine ağaç evler yapılır. Mehmet Demirci’nin TEMA’da bölge temsilcisi ve Doğal Hayatı Koruma Derneği temsilcisi olması gibi unsurlar ile TaTuTa projesinden haberdar olurlar.
 - 2009 yılında Doğal Hayatı Koruma Derneği sonradan “Buğday Derneği” ve “Doğa Derneği” olarak ayrılan arkadaşlarının projesi olan TaTuTa’ya dahil olurlar.
- TaTuTa’ya dahil oldunduktan sonra işletme sahiplerinin ekoturizm üzerine deneyimleri ve kişisel olarak aldığı eğitimlerine yönelik bilgiler verilmiştir.
- 2010 yılında Mehmet Demirci, Fora Pansiyon’da kalmaya gelen özellikle Alman, İsviçre gibi ülkelerin büyükelçilerinin kendisini önermesi ile Amerika ve Türk Büyükelçiliği’nin ortaklaşa düzenlediği Eco Tourism Management adlı eğitim programı için Amerika’ya gider. Türkiye temsilcisi olarak seçildiği bu eğitim programı kapsamında 3 hafta boyunca ekotarım, ekoturizm işleyişleri ile ilgili gözlem ve geziler yoluyla tecrübeler edinir.
 - 2009’dan bu yana gerek TaTuTa ağı gerekse uluslararası başka ağlar üzerinden farklı motivasyonda misafirleri ağırlamaktadır.

Ekodanıtap Çiftlik profili çiftlik sahipleri üzerinden incelendiğinde göçün sermaye birikimi yoluyla tersine göçe dönmesi, dönüşüm motivasyonları, alternatif ekonomi yaratma çabaları, kültürel paylaşım ve eğlenme mekanı olarak çiftliği kurgulamaları, öğrenen organizma örneği oluşturmaları, ekoturizm pratiklerini yerele göre işlemeleri gibi bir dizi özellik barındırmakta ve işletme sahiplerinden ayrı bir noktada düşünülememektedir. Çiftlik kimliği, çiftlik sahiplerinin kişisel yaşam öykülerinin, kültürel miras ve sürdürülebilirlik ilkelerinin birleştirildiği çok katmanlı ve kendine özgü bir ekoturizm örneği sunmaktadır. Bu açıdan Ekodanıtap, kırsalda gelişen kültürel ve ekolojik girişimlere örnek teşkil edebilir özelliktedir.

Ekodanıtap Çiftliği’nin Gelen Ziyaretçi/Gönüllü Profili, Motivasyonları, Ortalama Kalış Süreleri, Kullandıkları İletişim Kanalları Yönelik Bulgular

Demirci ailesi; daha önce yürüttükleri faaliyetlerde de belirttikleri gibi projenin temel felsefesi ile uyumlu bir hayat sürdürmektedir. Temel motivasyonları arasında ise zaten içinde oldukları ortam ve yer aldıkları sosyal ağ, TaTuTa’ya geçişlerinin olağan bir akışta gerçekleşmesine zemin hazırlamıştır.

“Yıllar önce Tema Vakfı, Türkiye’de bu türden işleri yürütmekteydi. Eşim, Tema’nın temsilciliğini yaptı. Hayalim hep bu yöreden insanlarla çalışmaktı. Bu vadiye gelmek isteyen ve bu vadiye gönül verenler ile... WWOOF ((WorldWide Opportunities on Organic Farms/Organik Çiftliklerde Uluslararası Fırsatlar) ağı, Buğday Derneği’nden gelen arkadaşların önerisi ile başvurduk. Biz zaten böyle bir hayat sürdürüyoruz ve TaTuTa Projesine de çok uygun bir çiftliktik”

“Türkiye’de bazı önemli dernekler Doğal Hayatı Koruma Derneği gibi örneğin bu dernek Doğa Derneği ve Buğday Derneği olarak bölündü. Bunların kurucuları benim arkadaşlarım. Bizim ne yapmak istediğimizi bilen ve özellikle Buğday Derneği’nden arkadaşların bağlantıları ile sisteme dahil olduk. Gelip kalan arkadaşlarımızın da talebi ve motivasyonu ile başvurduk. Hayatımız zaten bir şeyler öğretmeye dayalı. Burası bir dergah gibi. Gelen

bir şeyler öğreysin ve bizlere de öğretsin. Özellikle yabancı gönüllüler bizden de çok şey biliyorlar. Dünyanın birçok yerindeki eko çiftliklerde kalıyorlar ve tecrübelerini bizimle paylaşıyorlar”.

Katılımcılara projeye katılmanın avantaj ve kazanımları sorulduğunda bölge turizmine yönelik çalışma yapabilmenin verdiği tatmin, gelen misafirlerden farklı tecrübeleri, yaşam tarzları ve seyahat motivasyonlarına yönelik bilgi edinmek olduğunu ifade etmişlerdir.

“Bu sene, 2024 yılında Fransız bir kadın gönüllü Fransa’dan Çin’e kadar Gürcistan güzergahını kullanarak bize geldi ve 10 gün boyunca kaldı. Çok da enteresan bir hikayesi var. 1998-1999 yıllarında Fora Pansiyon’dayken bir adam geldi. Tek başına Philip isimli bir Fransızdı. Trans Kaçkar yapmak istiyordu. Lonely Planet’tan bize ulaşmış. Nasıl tırmanış yapabileceğini sordu. Kendisine Yukarı Kavrun yaylasına kadar eşlik edebileceğimi ve ona Trans Kaçkar yaptırabileceğimi söyledim. Ancak arabaya bindiğini ve Marsilya’dan buraya kadar yürüdüğünü söyledi. Ben arabayla o ise yürüyerek başlangıç noktasına gittik, onu bırakıp geri döndüm. Bundan 26 yıl sonra Fransız başka birisi buraya geldi. Fransa’dan buraya yürüyerek geldiğini ve Çin’e doğru gittiğini söyledi. Bu kızın Philip’ten haberdar olduğunu öğrendim. Hatta öyleki bu kız, Philip’in kitabında buralardan bahsettiğini Trans Kaçkar yaptığını görüp bu doğrultuda geldiğini söyledi. Bu ve bunun gibi sayısız etkileyici hikayeler duyuyoruz.”

Çiftlik Sahiplerinin 26 yıl aralıkla benzer motivasyonla gelen turistler ile ilgili verdikleri bilgi dikkat çekici olup, çiftlik ziyaretçilerinin profili açısından ilgi çekici bir konumda olduğu görülür. Farklı profillere sahip ziyaretçilerle çiftlik sahipleri arasında sıkı bir sosyal ağ kurulduğu ve kendine özgü bir işletme sadakati kurulduğu görülür. Çiftlik sahiplerine projenin getirdiği dezavantajları sorulduğunda ise yerli gönüllülerin projeye bakış açılarının yabancı gönüllülere göre farklılaştığı cevabı alınmıştır.

“Çok fazla yerli gönüllü istemiyoruz. Türkiye’den gelen gönüllüler, iş yapmak konusunda isteksiz olabiliyor. Sistemin gerektirdiği disiplini tam olarak benimseyememekten kaynaklı sorunlar yaşıyor. Örneğin izin günleri, çalışma saatleri gibi. Yabancılar ile şimdiye dek bu tarz problemler yaşanmadı”.

TaTuTa Projesi’ nin dezavantajları olarak öne çıkan konular çoğunlukla projenin gereklilikleri konusundaki farkındalık yoksunluğundan kaynaklanmaktadır. Hizmet bekleme, tatil psikolojisinde olma, sistemin emek ve konaklama/yemek takasını suistimal etme gibi konularda sorunlar yaşandığı görülür. Ekodanıtıp çiftlik sahiplerine ziyaretçilere yönelik tarım ve turizm açısından ne tür aktiviteler sunulduğu ve ne tür talepler geldiği sorulduğunda tarımsal faaliyetlerde çay toplama, fasulye ekimi ve toplanması, üzüm sü meyvelerin toplanması ve bakımının yanı sıra o tarihte hangi bahçe işleri yapılması gerekiyorsa o işlerin aktivite olarak sunulduğu ifade edilmiştir. Gönüllü hareketi ile gelenlerin bazen temizliğe, nadiren de yemek hazırlamaya yardım ettikleri dile getirilmiştir. Turizm açısından ise genelde doğa ve sanat kampları, trekking, hiking, macera ve kültür turları şeklinde aktiviteler sunulmaktadır.

“Özellikle boş günlerinde onları turlara götürüyorum. Turda bana yardımcı oluyorlar hem de gidilen yerleri görme gezme şansları oluyor. Aktivite olarak restoran veya başka bir yer kullanmayız. Arabamızın arkası mutfaktır. Karavan gibi düşünülebilir. Yemeğimizi burada veririz”.

“Çay toplama zamanı çay toplama, fasulye ekimi toplaması, üzüm sü meyvelerin toplanması, bakımı, o tarihte hangi bahçe işleri yapılması gerekiyorsa onlar yapılır. Bazen temizliğe yardım ediyorlar. Nadiren mutfakta yemek hazırlamalarına da müsaade ediyoruz”

Ekodanıtıp çiftlik sahiplerine çalışanları, gönüllüler ve misafirlerle iletişim ve bağlarını nasıl tanımladıkları sorulmuş ve evimize gelen misafirlere nasıl davranıyorlarsa öyle ilişkiler kurdukları cevabı alınmıştır. Gelen misafirlerle karşılıklı sıkı bağ kurdukları ifade edilmiştir.

“Bir misafire nasıl davranılırsa öyle davranıyoruz. Buranın kültürünü tarihini aktarıyoruz. Onlar da kendi yaşamlarından, kültüründen paylaşımda bulunuyorlar. Karşılıklı bir bağ kuruluyor. Bu yüzden tekrar ziyaret etme niyetleri oluyor. Herkes çoğunlukla artık eş, dostundan aldığı tavsiye ile bize geliyor.”

Ekodanıtıp Çiftliğinde Yerel Ürünlerin ve Yöresel Mutfak Unsurları, Atık Yönetimi ve Sürdürülebilirlik Uygulamalarına Yönelik Bulgular

Yerel ürünler ve yerel mutfak açısından çiftlik değerlendirildiğinde yörenin ürünlerini kullandıkları daha çok bahçelerinde ne varsa onu kullanmaya özen gösterdikleri gözlenmiştir. Bunun dışında nadiren gelen misafirlerin kendi mutfaklarına has yemekleri yaptıkları gözlenirse de mutfak yönetimini daha çok işletme sahipleri tarafından sağlandığı görülür. Kokulu üzüm, likapa, karayemiş, karalahana, mısır gibi yörenin ürünleri sıklıkla kullanılmakta ve yöre mutfağını temsil eden lahanalı yemekler, lahanası sapı turşusu, Hemşin ketesi, Hemşin lokumu, süt böreği gibi yöresel tarifleri mutfaklarında uygulamaktadırlar.

“Çiftlik bünyesinde hemen hemen tüm meyveleri yetiştiriyoruz. Fasulye, çay, üzüm, dut, ceviz, şeftali, iki üç çeşit erik, elma, armut, yaban mersini gibi ürünler yetiştirilmektedir. Çayı beyaz çay olarak kurutabiliyorsunuz. Mutlaka ilk sürümde beyaz çay yaparız ve geleneksel yöntemlerle plastiğe değmeden üretiriz. Meyvelerden likörler, reçeller, kompostolar, meyve suları yaparız.”

“Kadının ürettiği ürünlerin ne kadarı mutfağa yansıyor onları kullanırız. Kendi yetiştirdiğimiz ürünleri kullanırız. Yapılabilecek tüm yöresel ürünleri bilir ve yaparım ancak yeterli olmadığı için ulusal mutfaktan da beslenirim. Çeşitlendirmeyi aynı zamanda tariflerde kendimden bir şeyler eklemeyi, farklılaştırmayı tercih ederim. Lahana yemekleri, lahana sapından turşu ve hamsinin birçok yemeğini yaparım, hamsi kuşu da dahil olmak üzere. Hemşin ketesi, şehriye tatlısı, süt böreği, Hemşin lokumu, pelit gibi Hemşin mutfağına özgü tariflere mutfakta yer veririm. Ordulu olduğum için sebze ağırlıklı yemeklere de yer veririm. Galdirik (diken ucu) haşlayıp bol soğanla kavururum.

Sadece kahvaltılık yatak konseptini hiçbir zaman tutturamadık. Yemek mutlaka yaparım. Hem de güzel keyifli sohbetler bir yemek eşliğinde yeniyor. Biz nasıl tüketiyorsak gelenlere de öyle sunum yaparız. Örneğin muhlama tepside servis edilir. Herkes ortadan yer”.

Sürdürülebilir uygulamalar açısından değerlendirildiğinde ise geri dönüşüm, çevre ve atık yönetimine çok önem verdikleri gözlenir. Kompostlama ile gıda toprak örüntüsünde sürdürülebilir bir sistem uyguladıklarını ifade etmişlerdir.

“Şu an tüm turizm işletmelerinin sürdürülebilir turizm belgesi alması zorunlu, İlk yardım sertifikası, hijyen sertifikası gibi belgeler aldık.”.

“Çöplerimizi ayrıştırıyoruz. Biriktirip Çamlıhemşin ya da Ardeşen'deki atık toplama alanlarına bırakıyoruz. Organik gıdaları verimli hale getirmek için kompostlama yapıyoruz. Burada bir şey kaybolmuyor”

Ekodanıtıp Çiftliği Sahiplerinin Paydaş İş Birlikleri ve Bölgesel Turizm Algısına Yönelik Bakış Açıları

Çiftlik sahiplerinin paydaş ilişkileri değerlendirildiğinde doğa, tarım ve turizm girişimleri ile öncü oldukları gözlenmiştir. Çiftlik sahipleri ilk kez yemek verilen pansiyonu, “doğa, insan ve sanat” etkinliklerini yönetme ve HES'lere karşı çıkmak amacıyla Fırtına inisiyatifinde bulunmaları gibi örgütlenmelerle bölgede öncü oldukları görülür. Son dönemde paydaşlarla ilişkilerini sıkı bir örgütlenme olarak değil yöresel ürünleri satın almak yoluyla gerçekleştirdiğini ifade ederler.

“Buğday Derneği, TaTuTa devam ediyor. Son yıllarda maalesef bir örgütlenme hikayesine rastlamıyoruz. Ancak beraber çalıştığımız birbirimizden faydalandığımız ve aynı bakış açısına sahip doğaya değer veren, sürdürülebilirliğe önem veren çok sayıda işletme var. Hayvancılık yapandan ürün alıyoruz. Bir öğle yemeği yemek isteyen ilgilili yere yönlendiriyoruz. Yaylacıardan yağ, peynir gibi ürünleri tedarik ediyoruz, takas yapıyoruz”.

Katılımcıların bölge turizmine bakış açıları sorulduğunda yana olumsuz bir bakış açısına sahip oldukları görülmektedir. Bölge turizminde eğitim ve farkındalık eksikliği, altyapı güçlendirmesi gerekliliği, deneyimlerden öğrenilmesi zorunluluğu, sosyal taşıma kapasitesinin planlama yapılırken düşünülmediği, devlet müdahalesi ve yaptırımlarıyla bölge turizminin denetlenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

“Bir konaklama işletmesi açmak birikim ve kültürle mümkün olabilir. Okumak, araştırmak ve bir bakış açısı ortaya koymak gerekli. Eğitim ve farkındalık eksikliği mevcut. Alt yapısı olmadan oluşturulmuş bir turizm ortamında emekçilerin deneyimlerle doğru ve yanlışlar öğrenilebilecek. Sürekliliği olmayan uygulamaları talep olmadığında dönüşüm başlayacaktır. Paydaşlar iyi uygulamaları yapanlardan öğrenme yoluyla gelişebilir. Kültürel olarak turizm gelişimine uygunluk araştırılmalı. Turizmin sosyal açıdan da bölgeye zarar vermemesi önemli. Kayıtsız işletmeler bölgede turizmin kalitesini düşürmekte. Kilit çözüm devletin kanunlar doğrultusunda müdahil olmasıdır”

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırma kapsamında incelenen eko-çiftlik, sürdürülebilir yaşam pratiklerinin sahada uygulanabilirliğini gözlemek açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir. Söz konusu çiftlik; doğayla uyumlu mimari, alternatif enerji kullanımı, imece kültürü ve yerel üretime dayalı yaşam biçimi ile benzer eko-köy pratiklerine dair somut çıktılar sağlayarak farklı projeler için de model oluşturma potansiyeline sahip olmaktadır. Literatürde agroturizm, yalnızca gelir artırıcı değil; kırsal alanlarda sosyo-kültürel yeniden canlanma, topluluk dayanışması ve geleneksel yaşam biçimlerinin korunması için önemli bir araç olarak görülmektedir (Ammirato vd., 2020). Dolayısıyla yapılan bu çalışma ile agritourism-kırsal kalkınma literatürüne somut bir katkı sağlandığı görülmektedir. Doğu Karadeniz bölgesinde yer alan eko çiftliklerin TaTuTa projesi deneyimlerine odaklanan bu çalışmada Ekodanıtıp örneğinde ziyaretçi profilleri, yürütülen faaliyetler, motivasyonlar, projenin avantaj ve dezavantajları, kullanılan ağırlar, girişimler, misafir iletişimi, sürdürülebilir uygulamalar, yerel ürünler, yerel mutfak, atık sistemi, paydaş iş birlikleri ve bölge turizm algısının belirlenmesi sağlanmıştır.

TaTuTa projesi kapsamında gönüllü ve ziyaretçi olmak üzere iki tür misafir ağırlama söz konusudur. Gönüllüler açısından bir çeşit emek konaklama/yemek takası sağlayan bu sistemde yerli misafirler ve yabancı misafirler açısından farklılık olduğu belirlenmiştir. Yabancı gönüllüler farkındalığı daha yüksek ve sorumluluk sahibi misafir profilindeyken yerli gönüllülerin sistemi daha çok tatil için bir araç olarak kullandıkları ortaya çıkmaktadır.

Ekodanıtıp'a gelen misafirlerin profilleri ve genel motivasyonları değerlendirildiğinde, farklı meslek gruplarından ve farklı milliyetlerden bireylerin çiftliği ziyaret ettiği; bu kişilerin geliş amaçları ve beklentilerinin de çeşitlilik gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Ekodanıtıp için tek tip bir ziyaretçi profilinden söz etmek mümkün değildir. Ayrıca misafirlerin ekolojik yaşam, kırsal deneyim ve gönüllülük pratikleri bakımından farklı düzeylerde bilgi ve deneyime sahip oldukları gözlenmektedir.

Yürütülen faaliyetler açısından Ekodanıtıp Çiftliği'nde gerçekleştirilen işler büyük ölçüde mevsimsellik ve o dönemde ortaya çıkan ihtiyaçlara bağlı olarak şekillenmektedir. Buna göre çay hasadı döneminde çay toplama; uygun dönemlerde fasulye ekimi ve hasadı, üzümsü meyvelerin toplanması ve bakım süreçleri ile genel bahçe işleri öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra gereksinim duyulduğunda temizlik işleri yapılmakta; daha sınırlı ölçüde mutfak süreçlerine ve yemek hazırlığına destek verilmektedir.

Ekodanıtıp Çiftliği örneğinde TaTuTa Projesi'ne dâhil olmanın avantajları arasında; bölgedeki kadınların üretime dâhil olması, turizmi besleyecek faaliyetler yürütmüş olmanın verdiği tatmin ve farklı kültürlerden gelen insanlardan öğrenme imkânı öne çıkmaktadır. Buna karşılık, dezavantajlar çoğunlukla projenin gerekliliklerine ilişkin farkındalık eksikliği, hizmet beklentisi, "tatil psikolojisi" ile hareket etme ve sistemin emek karşılığında konaklama/yemek takası boyutunu suistimal etme gibi durumlarda yoğunlaşmaktadır.

Ekodanıtıp Çiftliği'ne gönüllülerin gelişi için kullanılan ağı, projenin web sitesi üzerinden yapılan başvurular olduğu gözlenmiştir. Ziyaretçilerin gelişiyle ilgili kullanılan ağların ise çeşitlilik gösterdiği anlaşılmaktadır. Özellikle yabancı ziyaretçilerin basılı yayınlar aracılığıyla çiftliğe ulaşması dikkat çekicidir. Ekodanıtıp'ın girişimleri açısından değerlendirildiğinde; bölgede ilk kez takas sistemini yaşatmaları, yemek hizmeti sunulan bir pansiyon işletmeleri, "doğa, insan, sanat" etkinlikleri organize etmeleri, bölgenin ilk alabalık havuzuna sahip mekânını kurmaları ve Polonya'dan yaban mersini kültürünü bölgeye taşımaları öne çıkan özellikler arasında yer almaktadır.

Misafir ilişkileri açısından çiftliğe bakıldığında, evlerine gelen misafire nasıl davranıyorlarsa çiftliğe gelen misafirlere de benzer şekilde yaklaştıkları; misafirlerle güçlü bağlar kurdukları, karşılıklı iletişimin sürdüğü ve misafirlik ilişkisinin çoğu zaman dostluğa dönüştüğü gözlenmiştir. Sürdürülebilir uygulamalar açısından değerlendirildiğinde ise geri dönüşüm, çevre ve atık yönetimine önem verdikleri görülmektedir. Ayrıca kompostlama yoluyla gıda-toprak döngüsüne dayalı sürdürülebilir bir sistemi uyguladıklarını ifade etmişlerdir.

Yerel ürünler ve yerel mutfak açısından çiftlik değerlendirildiğinde, yörenin ürünlerini kullandıkları ve daha çok bahçelerinde bulunan ürünleri değerlendirmeye özen gösterdikleri gözlenmiştir. Bunun yanında, nadiren bazı misafirlerin kendi mutfaklarına özgü yemekleri hazırladıkları görülse de mutfak yönetiminin ağırlıklı olarak işletme sahipleri tarafından sağlandığı anlaşılmaktadır. Kokulu üzüm, likapa, karayemiş, karalahana ve mısır gibi yöresel ürünler sıklıkla kullanılmakta; yöre mutfağını temsil eden lahanalı yemekler, lahanana sapı turşusu, Hemşin ketesi, Hemşin lokumu ve süt böreği gibi yöresel tarifler mutfakta uygulanmaktadır.

Ekodanıtıp'ın bölgedeki turizm paydaşlarıyla iş birliği incelendiğinde, yaylacılığa destek verdikleri ifade edilmiştir. Bölge turizmine bakış açıları bağlamında ise eğitim ve farkındalık, altyapının güçlendirilmesi, deneyimlerden öğrenme, sosyal taşıma kapasitesi ve devlet müdahalesi gerekliliğine vurgu yapmışlardır. Sürdürülebilirliğin uygulanabilirliğini kendi yaşam biçiminde gösteren girişimcilerin birikimlerini aktarabilmesi ve motivasyonlarını canlı tutabilmesi için teşviklerin sağlanması gerektiği değerlendirilmektedir. Özellikle bölgede bu oluşumların faaliyetleriyle tezatlık oluşturan ve turizmi olumsuz etkileyen kayıtsız işletmeler, yetersiz denetim ve haksız kazanç gibi sorunların merkezi otoriteler tarafından önlenmesi; turizm faaliyetlerinin durağanlaştığı bu dönemde beklenen bir müdahale olarak görülmektedir.

Araştırma sonucunda elde edilen Ekodanıtıp Çiftliği'ndeki yerel ürün kullanımı, yöresel mutfak uygulamaları, geleneksel tarım-ürün üretimi ve atık yönetimi gibi eko-yaşam pratiklerinin, literatürde agroturizmin sürdürülebilirlik ve kırsal kalkınma açısından taşıdığı çok boyutlu potansiyeli somut olarak doğruladığı görülmektedir (Ammirato vd., 2020). Diğer yandan konaklama, yemek ve tarımsal üretimin birbiriyle entegre olması sayesinde küçük çiftliklerin sürdürülebilir işletmelere dönüşebileceği literatürde vurgulanmaktadır (Popescu vd., 2023).

Araştırmanın önerileri kapsamında; kendi atık yönetim sistemini kuran ve çevre dostu uygulamalar geliştiren işletmelerin görünür kılınması, iyi örnek olarak öne çıkarılması ve ödüllendirilmesi önem taşımaktadır. Bu işletmelerin birikim ve uygulama deneyimlerini aktarabilecekleri eğitim ve seminerlerin düzenlenmesi; söz konusu uygulamaların diğer işletmelere “örnek vakalar” olarak tanıtılması ve bu süreçte bilinçlendirme faaliyetlerine sistematik biçimde ağırlık verilmesi gerekmektedir.

Akademik açıdan TaTuTa ve benzeri projelere (örneğin Buğday Derneği tarafından yürütülen) dâhil olan işletmelerin ve girişimcilerin motivasyonlarını, sürdürülebilirliği yaşam biçimine dönüştürme süreçlerini ve karşılaştıkları güçlükleri konu alan çalışmalar, alan yazında yeni araştırma dalları oluşturabilecektir. Ayrıca gönüllüler/ziyaretçiler boyutunda yaşanan deneyimlerin; beklenti–deneyim uyumu, emek–konaklama takasının algılanışı, kültürlerarası etkileşim, öğrenme çıktıları ve memnuniyet düzeyi gibi boyutlarla incelenmesi ek bir araştırma önerisi olarak değerlendirilebilir.

Kaynakça

- Akmadova, S. ve Akova, O. (2016). Alternatif bir ekolojik yaşam modeli: TaTuTa (Ekolojik çiftliklerde tarım turizmi ve gönüllü bilgi, tecrübe takası) projesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1).
- Ammirato, S., Felicetti, A. M., Raso, C., Pansera, B. A. ve Violi, A. (2020). Agritourism and sustainability: What we can learn from a systematic literature review. *Sustainability*, 12(22), 9575. <https://doi.org/10.3390/su12229575>
- Ana, M. I. (2017). Ecotourism, agro-tourism and rural tourism in the European Union. *Cactus Tourism Journal*, 15(2), 6–14.
- Arslan, E. (2022). Nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlik. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (51, Özel Sayı 1), Ö395–Ö407.
- Braun, V. ve Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101.
- Civelek, M., Dalgın, T. ve Çeken, H. (2014). Agro-turizm ve kırsal kalkınma ilişkisi: Muğla yöresindeki agro-turizm alanlarında bir araştırma. *Turizm Akademik Dergisi*, 1(1), 15–28.
- Çiftçi, F. ve Zencir, M. (2019). Turizm sektöründeki sosyal girişim çalışanlarının sosyal girişimcilik davranışı, iş ve yaşam tatmini: TaTuTa Projesi Narköy örneği. *Turizm Akademik Dergisi*, 6(1), 131–145.
- Darău, D. O., Oprean, C. ve Mureşan, I. C. (2010). The rural tourism and agrotourism: A solution for the sustainable development of the rural area. *Annals of the University of Oradea, Economic Science Series*, 19(2), 902–907.
- Daugstad, K. ve Kirchengast, C. (2013). Authenticity and the pseudo-backstage of agri-tourism. *Annals of Tourism Research*, 43, 170–191.
- Demir, M. ve Sarıbaş, E. (2015). Ekolojik tatil çiftliklerinin TaTuTa projesi deneyimine ilişkin örnek olay incelemesi. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi (AUİİBFD)*, 7(1), 11–23.
- Deveci, B. ve Deveci, B. (2018). Örnek Olay Çalışmasına İlişkin Teorik Bir Değerlendirme. *Social Sciences Studies Journal (SSS Journal)*, 4(13), 126–135.
- Doğanlı, B. ve Özdemir, I. M. (2016). A rural tourism project as a rural development instrument: “TaTuTa”. In *Advancing inclusive rural development and transformation in a challenging environment* (s. 109).
- Erkmen, O. ve Akhmetov, N. (2019). Kastamonu’da faaliyet gösteren TaTuTa çiftliklerinin gastronomik faaliyetlerinin incelenmesi. https://73d1e4d3-b33a-44d2-b00c-7cebd9a0b8a.filesusr.com/ugd/614b1f_46aa956d223b4c56b5504b3d5035622e.pdf
- Eşitti, B. (2023). The relationships between sustainable rural development and agro-tourism: Examples from Türkiye. In *Economic growth in the conditions of globalization: Conference proceedings* (XVIIth edition, October 12–13, 2023, Chisinau).
- Işık, E. ve Semerci, Ç. (2019). Nitel araştırmalarda veri üçgenlemesi olarak odak grup görüşmesi, bireysel görüşme ve gözlem. *Turkish Journal of Educational Studies*, 6(3), 53–66. <https://doi.org/10.33907/turkjes.607997>

- Karadağ, A. A., Cengiz, A. E. ve Demiroğlu, D. (2017). Evaluation of ecovillages in Turkey according to rural tourism. In *1st International Sustainable Tourism Congress* (ss. 831–842). Kastamonu, Türkiye, 23–25 Kasım 2017.
- Kaymaz, Ç. K. ve Birinci, S. (2018). Agriturismo ve agroturizmin TaTuTa (Tarım-Turizm-Takas) kapsamında değerlendirilmesi ve Uzundere-Tortum ilçelerinde kırsal kalkınmaya etkisi. *International Journal of Agricultural and Natural Sciences*, 1(2), 115–126.
- Köklü, N. (1994). Örnek olay çalışma metodları. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 27(2), 771–779. https://doi.org/10.1501/Egifak_00000000372
- Lane, B. (1994). What is rural tourism? *Journal of Sustainable Tourism*, 2(1–2), 7–21. <https://doi.org/10.1080/09669589409510680>
- Sharpley, R. ve Roberts, L. (2004). Rural tourism – 10 years on. *International Journal of Tourism Research*, 6(3), 119–124. <https://doi.org/10.1002/jtr.478>
- Özdemir, Ö., Akyürek, S. ve Kutukız, D. (2019). TaTuTa çiftliklerini ziyaret eden turistlerin çevrimiçi yorumlarının incelenmesi. *Turar Turizm ve Araştırma Dergisi*, 8(1), 106–126.
- Popescu, C. A., Iancu, T., Popescu, G., Adamov, T. ve Ciolac, R. (2023). The impact of agritourism activity on the rural environment: Findings from an authentic agritourist area—Bukovina, Romania. *Sustainability*, 15(13), 10294. <https://doi.org/10.3390/su151310294>
- Sarıbaş, Ö., Kömürcü, S. ve Akbaba, A. (2020). The concept of social entrepreneurship in tourism: A bibliometric analysis for tourism literature. *Eurosia Journal of Social Sciences and Humanities*, 7(4), 50–59.
- Sasu, C. ve Epuran, G. (2016). The implications of agro-tourism on the development of rural areas. *Procedia Economics and Finance*, 39, 118–123.
- Selvi, M. ve Demirer, D. (2012). Ekolojik tatil çiftliklerinin TaTuTa projesi deneyimine ilişkin örnek olay incelemesi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 23(2), 187–202.
- Şahbudak, E. ve Şimşek, O. (2017). Alternatif bir ekolojik yaşam modeli: TaTuTa (Ekolojik çiftliklerde tarım turizmi ve gönüllü bilgi, tecrübe takası) projesi. *Journal of Current Research on Social Sciences (JoCReSS)*, 7(3), 130–140. <https://doi.org/10.26579/jocress-7.3.21>
- Tetik, N. ve Girgin, G. K. (2010). Farm tourism in the context of tourism product diversification, an example application from Turkey and recommendations for Bulgaria. *Management and Education*, 6(1), 257–263.
- Zoto, S., Qirici, E. ve Polena, E. (2013). Agro-tourism- A sustainable development for rural area of Korca. *European Scientific Journal*, 9(31), 210–216.